

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

50

Brno 2009

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 50
Volume 50

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Fotografie levalloiského hrotu nalezeného při výzkumu paleolitické lo-
kality Tvarožná-Za školou. Srov. studii P. Škrdly a kol. obr. 5:1. Foto
J. Špaček.

*A foto of the Levallois point found in the Paleolithic site Tvarožná-
Za školou. See the study of P. Škrdla et. al. Fig. 5:1. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz

Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabrno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

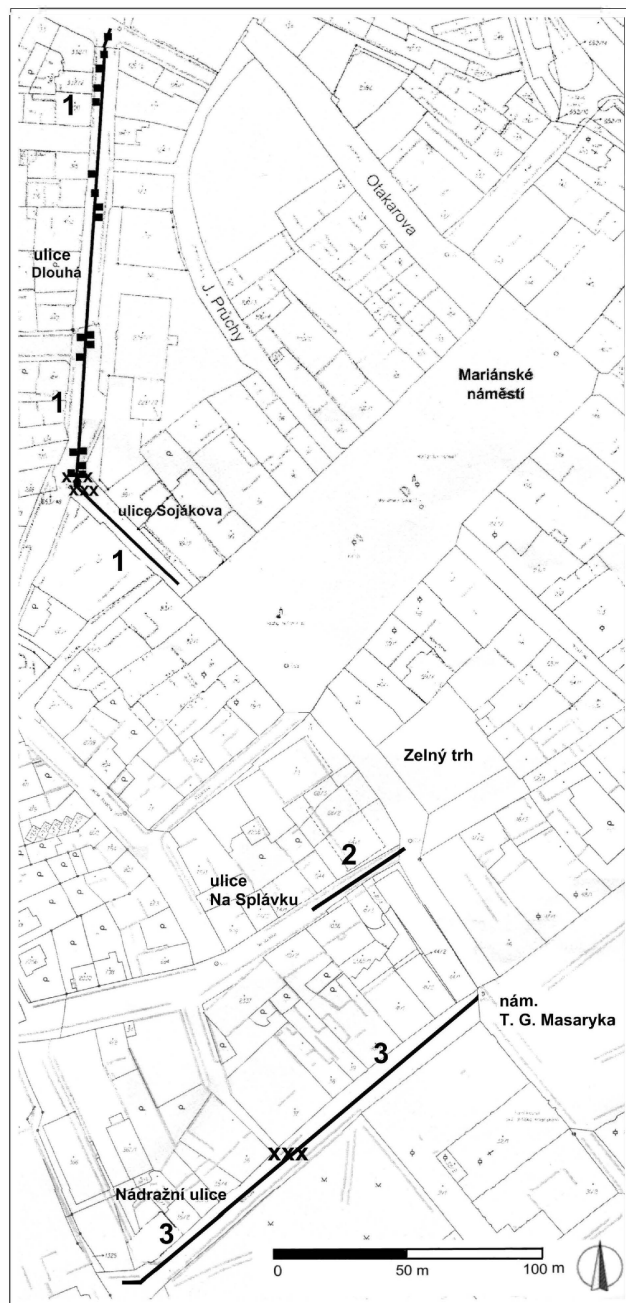
Vydáno v Brně roku 2009

Copyright ©2009 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Dlouhá, Sojákova ulice, p. č. 102, 653/12, 653/9. Středohradištní období, středověk, novověk. Město, sídlištní vrstvy, hradby, příkop, palisáda. Záchranný výzkum.

Zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, a to severozápadně a západně od středu města (obr. 134). Lo-

Obr. 134: Uherské Hradiště, výřez z katastrální mapy. Lokalizace záchranných výzkumů v historickém jádru v roce 2008. 1 ul. Dlouhá-Sojákova, 2 ul. Na Splávku, 3 Nádražní ul., symbol $\times \times \times$ značí průběh hradby, černý čtverec značí kůly dubové palisády. *Abb. 134: Uherské Hradiště, Ausschnitt aus der Katastralkarte. Lokalisierung der Rettungsgrabungen im Jahre 2008 im historischen Stadtzentrum von Uherské Hradiště: 1 Dlouhá-Soják-Straße, 2 Na Splávku-Straße, 3 Nádražní-Straße. $\times \times \times$ markiert erfasste Stadtmauern, schwarzes Quadrat markiert Pfähle der Eichenpalisade.*

kalita je situována na ZM 1:5 000, odvozená, list Uherské Hradiště 5-0, rok vydání 1989, a tvoří ji linie vymezená těmito koordináty od Z a J s. č. 413:253, 410:218, 420:210. Popisovaná lokalita leží v nadmořské výšce 178,5–179,2 m. Délka liniového výzkumu představovala 235 m.

Oprava páteřní kanalizace stoky „V“ (Menoušková 2006b; 2007a; 2007b), prováděná s přestávkami od roku 2006, pokračovala od listopadu 2007 do června 2008 poslední etapou, a to v ulicích Dlouhá (počátek v křižovatce s ulicí J. Lucemburského) a Sojákova. Výkop končil před vyústěním ulice Sojákovy do Mariánského náměstí. V rámci výkopu došlo k vyhloubení přibližně 2,3 m široké a maximálně 4–4,2 m hluboké rýhy, její dno bylo pravidelně zaplavováno kanalizačními splašky. Trasa výkopu v ulici Dlouhé (viz mapa) z velké části korespondovala s průběhem příkopu v prostoru vně gotického–pozdňogotického opevnění, respektive mezi gotickou a barokní fortifikací. S tím souvisela také dřevěná palisáda tohoto příkopu, kterou se podařilo dokumentovat ve 49 kusech dubových kůlů, které původně vytvářely souvislou řadu. Dřevěné, opracované kůly o průřezu stran 20–30 × 20–30 cm byly zahrocené, hraněné s hranami povětšinou zkosenými. Jejich hroty byly zahloubeny 4–5,5 m pod úroveň současného terénu. Délka jednotlivých kůlů se pohybovala od 0,3–3,51 m v závislosti na stavu zachování. Původně byly patrně situovány ve vzdálenosti 0,5–1 až 1,3 m od sebe. V některých partiích byla řada zdvojena. Ojedinele se podařilo mezi kůly objevit vrstvu nasucho kladených kamenů–pískovců. Datování palisády bylo Dendrochronologickou laboratoří Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně (M. Rybníček) stanoveno do dvou časových úseků. Starší z nich představoval vesměs druhou polovinu 15. století (datování po 1465, 1476–1496, 1477–1492, 1479–1499, po 1426, 1457–1477). Jedná se o nálezy z úseku od počátku výkopu až po 69 m délky výkopu (obr. 135). Mladší horizont tvoří nevelká skupina chronologicky se hlásící do druhé poloviny 17. století (1683–1703 a datum po 1662), tu je možné ztotožnit s nálezy z úseku 116–120 m délky, tedy z části, kde lze předpokládat zpevnění palisády příčnými vzpěrami. Oba naměřené horizonty dat lze přitom dobře korelovat s historickým děním ve vlastním Uherském Hradišti a opravou opevnění po válečných událostech (např. Rašticová, Čoupek 2007, 103–118).

V prostoru křížení ulice Dlouhé a Sojákovy a následně i na začátku výkopu v ulici Sojákově bylo dle očekávání zachyceno kamenné maltou spojované zdivo pozdně gotické hradby, jejíž úsek je možné o několik desítek metrů dál dosud vidět (obr. 136). V ulici Sojákově byl zachycen takřka 8 m dlouhý vrcholně středověký dřevěný rošt z kuláčů o průměru 10–20 cm, sloužící ke zpevnění povrchu. V ulici Dlouhé a zvláště v ulici Sojákově výzkum zachytil také doklady intenzivní kolonizační činnosti ze 2. pol. 13. až počátku 14. století (provázené četným dřevitým odpadem). Sporadické středohradištní nálezy byly zjištěny již ve výkopu v ulici Dlouhé, kompaktní humózní vrstva středohradištního stáří, provázená nečetnými nálezy a shora narušená intenzivní kolonizační vrst-

vou, se však objevila až v prostoru uvnitř hradeb, tedy až v úseku v ulici Sojákově.

Nádražní ulice, p. č. 653/19. Středohradištní období, středověk, novověk. Město, sídlištní vrstvy, hradba. Záchranný výzkum.

Zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, jihozápadně až západně od středu města. Lokalita je situována na ZM 1:5 000, odvozená, list Uherské Hradiště 5–0, rok vydání 1989, a tvoří ji linie vymezená těmito koordináty od Z a J s. č. 443:176, 413:152. Popisovaná lokalita leží v nadmořské výšce 178,71–179,79 m.

Poslední liniový výzkum v centru Uherského Hradiště v září až říjnu 2008 souvisel s opravou stoky AV–16 (Menoušková 2008b). Výkop probíhal po celé délce ulice Nádražní. Začínal při vyústění ulice z nám. T. G. Masaryka a končil v křižovatce před budovou ČD (viz mapa). Ulice Nádražní byla od středověku důležitou komunikační tepnou města, tradicí je do jejího prostoru situovaný vjezd krále Matyáše Korvína po podepsání tzv. olomoucké smlouvy roku 1479. Odtud také pochází starší označení ulice – „Královská“.

Při opravě kanalizace došlo k vyhloubení přibližně 1 m široké a maximálně 2,9–3 m hluboké rýhy, a to v délce 173 m. Rýha byla na několika místech rozšířena pro výkopy kanalizačních šachet. Kolmo na hlavní trasu výkopu probíhalo celkem 29 bočních přípojek. Spodní partie hlavní výkopové rýhy byly pravidelně zaplaveny kanalizačními splašky.

V rámci výzkumu se podařilo zachytit např. pozůstatky novověkého dláždění. Z vrcholně středověkých nálezů a situací je třeba zmínit nález dílenského odpadu (opravené kožené odřezky) a minimálně 8 m dlouhý dřevěný rošt z kuláčů o průměru 10–20 cm, který zpevňoval povrch ulice. Výkop provázela místy intenzivní humózní vrstva kolonizačního stáří s četným dřevitým odpadem a nálezy keramiky a také středohradištní vrstva o mocnosti 0,5–0,6 m, datovaná nálezy. Intenzita středohradištní vrstvy směrem na západ slábla a v prostoru za zachyceným torzem hradeb zcela mizela.

Již zmíněné torzo středověké hradby z lomových pískovcových kamenů, v baroku opravené a dozděné cihlami, bylo zachyceno zhruba v polovině délky ulice (obr. 138), a to na úrovni jihozápadního nároží domu č. p. 25 (parcelní číslo 37), nikoli tedy na západním konci ulice, kde ji měl zachytit výzkum R. Snášila a R. Procházky (Snášil, Procházka 1981; 1983, 62–64; Menoušková 2006a, 67–131). Protože chyběl datující materiál, je možné datovat hradbu jen na základě sporých historických údajů, které výstavbu kamenných hradeb kladou do průběhu 14. století. V horní části byla původně pískovcová hradba opravena a dozděna cihlami, stalo se tak patrně při opravě hradeb kolem poloviny 17. století (1643–1653) v souvislosti s opravou po válečných událostech. Výkop hradbu přetínal šikmo. Na JV profilu se jevila v úseku 111,60–113,45 m délky výkopu, na SZ profilu pak v úseku 112,60.–114,45. m délky. Hradba tedy dosahovala mocnosti 1,85 m. Nasedala již 0,6 m od současného povrchu vozovky a její výška dosahovala 1,45 m. Byla také sledována v jedné z bočních přípojek směřujících na SZ od hlavní trasy výkopu.

Zcela při vyústění ulice před křižovatkou u budovy ČD bylo zachyceno novověké zdivo.

Ulice Na Splávku, p. č. 653/20, 653/71. Novověk. Město, sídlištní vrstvy, vodoteč Rechla. Záchranný výzkum.

I tato zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, jihozápadně až západně od středu města. Lokalita je situována na ZM 1:5 000, odvozená, list Uherské Hradiště 5–0, rok vydání 1989, a tvoří ji linie vymezená těmito koordináty od Z a J s. č. 437:189, 429:185. Popisovaná lokalita leží v nadmořské výšce 178,56–178,63 m.

Další z liniových výzkumů, vyvolaný opravou kanalizace (stoka AV–14), proběhl v srpnu až září 2008 v ulici Na Splávku (Menoušková 2008c). Výkop začínal v křižovatce při vyústění ulice Na Splávku ze Zelného trhu a pokračoval až do vzdálenosti zhruba jedné čtvrtiny celkové délky ulice a končil za úrovní vchodu do domu č. p. 824 (parc. č. 1036) – obr. 137. Ulice Na Splávku je situovaná v trase někdejší vodoteče Rechla, v blízkosti obou hradištských náměstí. B. Fišer (1921, 93) k její historii uvádí, že zakrytím kanálu „z bývalé „uličky nad Rechlou“, později „Smradlavé“, vznikla zde dosti široká ulice, která dle bývalého splávku nazvaná ulicí Splávkovou“. Vodoteč Rechla je známá od středověku jako mlýnský náhon (srov. Fišer 1921, 87; Procházka, Sulitková 1984, 54, 64), patrně se však jednalo o vysychající rameno řeky Moravy, které bylo ve středověku a raném novověku druhotně využito (souhrnně např. Menoušková 2008a, 233) jako otevřený, dosti zapáchající městský kanál, který byl během 18. století převeden do vyžděné kanalizace a shora zasypan.

V rámci výkopových prací došlo k vyhloubení přibližně 1 m široké a maximálně 2,9–3 m hluboké rýhy, a to v délce 41 m. Spodní partie rýhy byly většinou zaplaveny kanalizačními splašky. V hloubce zhruba 0,75–1,5 m od povrchu se po většinu délky výkopu objevovala rozrušená vrstva kamenů a cihel, která může souviset se zmíněným zkanalizováním vodoteče. Vrstvu lze datovat jen rámcově, protože ji neprovázely žádné datující materiály. S ohledem na stratigrafickou pozici je možné uvažovat o 18.–19. století, což není v rozporu s datováním stavebních prací na kanále (po roce 1784 byla Rechla zasypana rumem ze zbořeného kostela sv. Jiří a ke stavbě zděného kanálu došlo roku 1879).

Od hloubky 1,95 m byla ve výkopu sledována hnědočerná humózní vrstva, sahající až na dno výkopu. Tu lze ztotožnit s organickými i jinými usazeninami, jimiž se tok vodoteče zanášel.

Dana Menoušková

Literatura

- Fišer, B. 1921:** *Uherské Hradiště*. Uherské Hradiště.
- Menoušková, D. 2006a:** Archeologické doklady osídlení katastru Uherského Hradiště. *Slovácko* 2005, XLVII, 67–131.
- Menoušková, D. 2006b:** Rekonstrukce kmenové stoky, ul. Sojákova, Mariánské nám., Protzkarova, Zelný trh. I. část. Rkp. náleзовé zprávy č. 767/06. Uloženo:

Obr. 135: Uherské Hradiště, ul. Dlouhá. Vytahování kůlu dubové palisády z druhé poloviny 15. století. *Abb. 135: Uherské Hradiště, Dlouhá-Straße. Das Aufheben der Pfähle der Eichenpalisade, 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts.*

Obr. 136: Uherské Hradiště, ul. Sojákova. Pozůstatek vrcholně středověké hradby ve výkopu. Jihozápadní profil. *Abb. 136: Uherské Hradiště, Soják-Straße. Torso der hochmittelalterlichen Stadtmauer im Aushub. Südwestliches Profil.*

Obr. 137: Uherské Hradiště, ul. Na Splávku. Celkový pohled od jihozápadu. *Abb. 137: Uherské Hradiště, Na Splávku-Straße. Gesamtansicht aus Südwesten.*

Obr. 138: Uherské Hradiště, Nádražní ul. Pozůstatek hradby ve výkopu. Severozápadní profil. *Abb. 138: Uherské Hradiště, Nádražní-Straße. Torso der Stadtmauer im Aushub. Nordwestliches Profil.*

Archiv archeologického oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

Menoušková, D. 2007a: nám. T. G. Masaryka, ul. U Reduty, Komenského nám., Svatováclavská ul. II. část. Rkp. nálezové zprávy č. 767/06. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

Menoušková, D. 2007b: Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště). Sojákova ul., Mariánské náměstí, Zelný trh, Protzkarova ul., náměstí T. G. Masaryka. *Přehled výzkumů* 48, 517–518.

Menoušková, D. 2008a: Několik poznámek k topografii Uherského Hradiště. Rechla v 9.–14. století z pohledu archeologického výzkumu v roce 2006–2007. In: L. Galuška, P. Kouřil, J. Mitáček (eds.): *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno, 229–236.

Menoušková, D. 2008b: Uherské Hradiště – Nádražní ul. Rkp. nálezové zprávy č. 775/08. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

Menoušková, D. 2008c: Uherské Hradiště – Na Splávku. Rkp. nálezové zprávy č. 773/08. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

Procházka, R., Sulítková, L. 1984: *Uherské Hradiště ve 13.–15. století*. Uherské Hradiště.

Rašticová, B., Čoupek, J. 2007: Pevnost Uherské Hradiště. In: *Uherské Hradiště. Královské město na řece Moravě*. Uherské Hradiště, 103–118.

Snášil, R., Procházka, R. 1981: Nádražní ulice. Rkp. nálezové zprávy č. 391/95. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

Snášil, R., Procházka, R. 1983: Výzkumy v Uherském Hradišti v roce 1981 (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 1981, 62–64.

Resumé

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Dlouhá-Straße–Soják-Straße. Parzelle Nr. 102, 653/12 653/9. Mittlere Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Siedlungsschichten, Stadtmauer, Graben, Eichenpalisade. Rettungsgrabung.

Nádražní-Straße, Parzelle Nr. 653/19. Mittlere Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Siedlungsschichten, Stadtmauer. Rettungsgrabung.

Na Splávku-Straße, Parzelle Nr. 653/20, 653/71. Neuzeit. Stadt, Siedlungsschichten, Mühlgraben Rechla. Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Velehradská třída. Baroko. Hradba. Záchraný výzkum.

V průběhu března–června roku 2008 proběhl záchranný archeologický výzkum v prostorách autobusového nádraží ČSAD. Souvisel s výstavbou nové budovy ČSAD na parcele č. 151/11, s destrukcí stávající nádražní bu-

dovy a s výstavbou obchodního domu Billa na téměř místě. Při výkopu inženýrských sítí podél Velehradské třídy na rozhraní autobusového nádraží a areálu obchodního centra Billa byly zachyceny destrukce barokních hradeb v podobě kamenné drti i větších pískovcových kamenů v hloubce již od 50 cm pod úroveň současného terénu. Větší část hradby byla zdokumentována při budování retenční nádrže u OD Billa ve výkopu hlubokém 220 cm pod současným povrchem. Dochovaná šířka destrukce hradby z opracovaných kamenů byla 150 cm a délka 180 cm, výška se pohybovala mezi 130–150 cm.

Miroslav Vaškovský

Resumé

Uherské Hradiště (Bez. Uh. Hradiště), Velehradská Straže. Neuzeit, Stadtmauer. Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (K. Ú. JAROŠOV U UHERSKÉHO HRADIŠTĚ, OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Kaple sv. Rocha. Novověk. Kostel. Zjišťovací výzkum.

Na základě objednávky Městského úřadu v Uherském Hradišti provedli pracovníci archeologického oddělení Slovákého muzea výzkum, zjišťovací sondáž, v prostoru před kaplí sv. Rocha. Archeologický výzkum předcházela zamýšleným stavebním aktivitám, případně rekonstrukcím souvisejícím se jmenovaným objektem. Lokalita se nachází severovýchodně od Uherského Hradiště na katastrálním území Jarošov, pod vrcholem Černé hory, v nadmořské výšce 305 m. Z literatury (např. Fišer 1920) je známo, že původní stavba byla rozsáhlejší a kaple je pouze jejím pozůstatkem. Proto bylo nutné ověřit případnou přítomnost a polohu pozůstatků původního kostela. Vlastnímu archeologickému výzkumu předcházelo geofyzikální měření prostoru před kaplí, které naznačilo existenci různých podpovrchových nehomogenit, které mohly ukazovat na zbytky základového zdiva (Hašek, Tomešek 2008).

Kaple sv. Rocha byla postavena jako památka morové epidemie roku 1680. Přední hradišťští měšťané v čele se Zachariášem Guchsem tehdy věnovali část svého majetku na výstavbu kaple zasvěcené patronům morové rány (sv. Roch, sv. Šebestián a sv. Rozálie). Po udělení souhlasu olomouckým biskupem Karlem Lichtenštejnem byla stavba započata na podzim roku 1680, její dokončení se však protáhlo na dlouhou dobu. Jednou z hlavních příčin mnohaleté výstavby byl požár, který vypukl v Uherském Hradišti v dubnu 1681 a zničil velkou část města. V říjnu 1687 byla vyzvednuta baň věže a dokončena stavba kněžiště. Ve stavbě kaple se dále pokračovalo výstavbou chrámové lodi, předsíně a v roce 1715 byla ke kapli přistavěna poustevna pro strážce kostelníka. Za císaře Josefa II. roku 1786 byla kaple odsvěcena a prodána městu Hradišti, které v ní zřídilo prachárnu pro místní posádku (1807). Po první světové válce bylo zbořeníš